

ПРИКАЗИ

*Небојша Вуковић**

Наталија Нарочницка
– глас исконске Русије

Наталиа Нарочницкая:
Русский мир, Санкт-Петербург, Алетейя, 2007.

Српским читаоцима, руска историчарка и политиколог Наталија Нарочницка није непозната. Прошле године, у издању СКЗ, светлост дана угледао је српски превод њеног капиталног дела «Русија и Руси у светској историји». Поред тога, ретки отаџбински часописи повремено објављују разговоре са Нарочницком, као

* Докторант на Мегатренд универзитету

и њене ауторске прилоге. Књига о којој је овде реч – «Русский мир» (може се превести као Руски мир, али и као Руски свет), управо је компонована од многобројних интервјуа, реферата и текстова ове свестрано образоване и проницљиве жене.

На око три стотине страна густо штампаног текста, сабрано је скоро шездесет прилога, углавном из периода од 2003. до 2007. године. Овукњигу није једноставно дисциплинарно дефинисати – у њој се преплићу садржаји из политикологије, историје, геополитике, социологије и културологије. Тако разноврсне теме само су доказ више да се ради о особи која има широк спектар знања и интересовања.

Нарочницка оштро критикује савремени неолиберализам, препознајући у његовој искључивости и бахатости, стил бивше комунистичке идеологије. Како лепо запажа, данашња догма о томе да је главни садржај наше епохе прелазак из тоталитаризма у демократију, неодољиво подсећа на клише научног комунизма о преласку из капитализма у социјализам. Осим ове, постоји још

низ других занимљивих аналогича. Како каже ауторка, «раније је ферман цивилизованости издавала Трећа интернационала, а данас Савет Европе као Четврта интернационала». Савремени либерализам и некадашњи марксизам почивају на неколико врло сличних премиса, и у питању су два брата, «две гране једне филозофије прогреса, чији је циљ анационално, нерелигиозно друштво. Код марксиста, субјект историје није нација, већ класа; код либерала – не нација, већ индивидуа» (стр. 28). Обе идеологије захтевају од свих нација да се одрекну својих вредности у корист наднационалних универзалија.

Насупрот овим (анти)идеалима, Нарочница промовише тзв. десни светоназор који се у свакодневици манифестује кроз приврженост породици, цркви и традиционалним вредностима. Уместо либералног релативизма који изједначава порок и врлину, лепо и ружно, хармонију и какофонију, руска историчарка истиче да десна филозофија подразумева «хијерархију свих вредности, јасно разграничење добра и зла, норме и изопачености» (стр. 28). Нажалост, Русија је већ читав век изложена идеолошком насиљу. Некада су се њеним «преваспитавањем» бавили бољшевици, док у данашње доба, улогу «педагога» преузимају неолиберали чији је кумир Европа, а «бакља» Амери-

ка, која је - како констатује Нарочница - «типична цивилизација без културе, цивилизација Пепси коле». Постсовјетски либерали негирају националне осећаје сматрајући их реликтом архаичног друштва, одлучно се противе увођењу веронауке у школе и труде се да искорене из руског друштва било какав траг традиционалних вредности. Ради се о потпуним нихилистима (и духовној «деци» бољшевизма) који су неспособни да формулишу било какав позитивни и конструктивни циљ друштвеног развоја.

Према схватању Нарочнице, што се тиче положаја Русије у свету и стања савремених међународних односа, говор Владимира Путина у Минхену почетком 2007. године «може постати полазна тачка новог историјског периода – прелаза ка полицентричности» (стр. 98). Тај иступ је несумњиво био демонстрација «набујале» руске моћи, али Нарочница је далеко од тога да пада у еуфорију. Врло промишљено, она указује, да иза речи изговорених у Минхену мора стајати «енергија солидарности и суверенитет духа». Није нужна никаква великодржавна реторика, већ мукотрпан и прилежан рад на друштвеном и привредном преображају, или другим речима, «императив општенационалне солидарности пред историјским изазовом захтева заједно са демо-

графском стратегијом принципијелно нову социјално-економску политику» (стр. 99). Поред тога, потребно је осмислити и нов концепт друштвеног развоја или, краће речено, нову идеологију, која ће одговарати потребама Русије и њеној специфичности. У том смислу, Нарочница се посебно осврће на пројекат тзв. суверене демократије, истичући као неопходне услове за његову пуну реализацију духовну самосталност власти, елите и друштва, њихову сарадњу и солидарност.

Према руској историчарки, «западни свет не смањује напоре да учврсти полупотчињен положај Русије», док све што Русији иде у прилог на геополитичком плану, нездраво прихвата и крајње је незадовољан што се за Русију појавила шанса. А ради се о томе, да се «сада, као никада за последњих 15 година, појавила некаква шанса за придобијање савезника у свету, са промовисањем тезе да се демократија доказује демократичношћу у међународним односима, уважавањем суверенитета других и права да се изабере сопствена историја» (стр. 101).

На питање новинара о смислу уништавања Русије, руска историчарка одговара да је Русија исувише велика, и да је у «стању да упути изазов универзалном либералном светском пројекту којим се глобално управља. Ако би православље исповедала мају-

шна тачка на земаљској кугли, то не би имало значаја. А Русија са свом њеном културом, са сопственим самосталним трагањем, понекад нетачним и грешним – већ је озбиљна алтернатива том пројекту. Тим више сада, када Кина и Индија оповргавају мит о томе да само тотална вестернизација може довести до развоја и раста» (стр. 114).

Нарочница сматра да РФ не треба да хита у било какве интегративне процесе, пре свега због своје величине. Оваква позиција има своје добре и лоше стране. Такве земље (попут Русије) не улазе у било какве надржавне формације, јер су саме системски чиниоци који учествују у формирању глобалних конфигурација. Тако отпада и могућност уласка РФ у «проширену» ЕУ јер, како примећује руски политиколог, «немогуће је веће интегрисати у мање, не ломећи на парчад то веће». Она констатује, да данас у свету постоји неколико центара моћи (Европа, Америка, Кина, Русија и читав комплекс блискоисточне исламске цивилизације) и међу њима су у току крупни, титански потреси. По њеном схватању, главни руски задатак тиче се устројавања међусобних односа «без окретања леђа било коме, и без грмења, да нас не би угушили у загрљају». Другим речима, Нарочница промовише прагматичан спољнополитички приступ,

уз пуно уважавање руске цивилизацијске, геополитичке и културне посебности. Стиче се утисак, да кроз овакве ставове она опонира како еврофилским круговима у Русији, тако и евроазијским теоретичарима који се отворено залажу за велике «цивилизацијске синтезе».

У погледу тзв. обојених револуција у руском блиском суседству (Украјина, Грузија), Нарочница примећује да су ти преврати резултат активног рада мноштва невладиних организација које су каналисале јавно мњење према оним погледима на свет које су сматрале за пожељне. Насупрот томе, она констатује, да се са руске стране није радило «са интелектуално и социјално активним слојем ни у Украјини, нити у Грузији, и онда се чудимо што се дешавају ружичасте и наранџасте револуције» (стр. 119). Да не би све остало на жалопојкама, такође предлаже да РФ преузме исти метод рада у постсовјетским државама који практикују водеће западне државе – пре свега кроз формирање невладиног сектора који ће обликовати свест широким маса.

Руска историчарка сматра да су дешавања на просторима бивше СФРЈ и СССР-а (Србије и Русије) у одређеном степену међусобно повезана. Како примећује, управо након руске капитулације у Хасавјурту (након Првог чечен-

ског рата 1994-1996, прим. Н. В.), почиње побуна Албанаца на Косову и потпуна дестабилизација у Дагестану. Док чеченски терористи имају план да од РФ отргну Кавказ, Крим и Краснодарски крај, албански бојовници хоће да присвоје Косово, део Македоније, Црне Горе и Грчке. Последице оваквог «рестилизовања» југа и истока Европе сасвим су јасне – «дубоко» одбацивање Русије на североисток Евроазије, и што даље од главних морских комуникацијских праваца. Имајући у виду овакве полазне премисе, може се лако дешифровати смисао многих дешавања на постсовјетском простору. Рецимо, сва геополитичка «игра» око Грузије јесте, по Нарочничкој, «испуњавање задатка истискивања Русије као главног војно-стратегијског субјекта из црноморско-средоземног региона». Ова политика није никакав новитет и Нарочница у њој препознаје старе геополитичке константе, чије су конкретне манифестације у 19. веку били ратови на Кавказу и Кримски рат у коме су се против Русије удружиле Отоманска империја и неке водеће западне земље.

Данас, РФ се суочава са симултаним покушајима потискивања како са Балтика, тако и са Црног мора. По мишљењу Нарочнице, «то је био циљ Немачке у оба светска рата, а тај циљ успешно настављају САД» (стр. 261). Ру-

сија се отворено потискује из региона који обухвата Арабијско полуострво, Ирак, Иран, Персијски залив и руско Предкавказје. Северна кривуља те геостратегијске елипсе пресеца управо средоземно-црноморско-каспијски регион. «Полазећи од Средоземног мора, та кривуља иде кроз Црно море, руско Предкавказје, обухвата Грузију и Закавказје, даље у Средњу Азију, и завршава се у Авганистану. Јужна кривуља, почињући од истог тог Средоземног мора и мореуза, сједињује Турску и Персијски залив са Пакистаном, и опет се завршава у Авганистану. Авганистан и Ирак су уништени, ко је следећи – Иран?» (стр. 262), размишља и пита се Нарочница.

Она такође критикује тезу, нарочито популарну након терористичких напада на САД септембра 2001. године, о солидарности у борби са међународним тероризмом. Руско руководство је на том темељу покушало да гради дугорочне партнерске односе са Сједињеним Државама, али, сматра Нарочница, «циљеви међународног тероризма против САД и против Русије су сасвим различити. Од САД терористи само траже немешање у послове других светова, али од Русије – територије – те исте због којих се три стотине година ратовало. САД се боре са међународним тероризмом због интереса, Ру-

сија – за живот и територијалну целовитост државе. Чудно је да до сада Европа не спознаје, да од свих појава које се данас обједињују појмом тероризам, управо у Чеченији и на Косову делује најопаснији тероризам – тероризам као инструмент геополитичких планова и прекрајања граница» (стр. 263).

Коначно, треба споменути, да је нама, Србима, Наталија Нарочница као истакнути руски научник и друштвени делатник изразито наклоњена. Разговори које је водила и текстови које је писала за разне руске новине и часописе, чији се тиражи мере десетинама и стотинама хиљада примерака, сигурно су допринели да се у руском јавном мњењу створи широк консензус о подршци Србији у борби за очување суверенитета и територијалног интегритета. У том смислу, и ова књига, која је издата у пет хиљада примерака, има свој несумњиви значај. Много пута, различитим поводима, Нарочница говори и пише да је «Косово колевка српске државности», да је Косово за Србе оно што је за Русе Куликово поље, да је то древна земља државе Немањића, отаџбина светог Саве Српског, непроцењива национално-историјска светиња...

С друге стране, она примећује да се, након свих дешавања, «српска нација налази у стању деморализације и није способна да пронађе сагласје ни по једном питању

своје прошлости, садашњости и будућности. САД кроз различите фондације практично контролишу водећа средства масовног информисања која су постала борбено прозападна и либерална. Нађене су замене за практично све командне положаје у образовним, научним, аналитичким и новинарским заједницама, то јест у сфери формирања друштвене свести» (стр. 156). Само ове две последње реченице довољно сведоче о томе колико је добро Нарочница упозната са тренутним стањем духа у Србији и нашој «националној кондицији».

Све у свему, књига «Русский мир» јесте занимљиво политиколошко штиво које инспирише на даља промишљања и истраживања. Нарочница расуђује трезвено, одмерено, појаве сагледава холистички и мултидисциплинарно, из различитих аксиолошких и временских перспектива. Темели њеног погледа на свет су свакако православље, словенофилство, традиционалне моралне вредности, љубав према отаџбини, њеној култури и историји. Исто-времено, она је и проницљиви геополитичар који од појединачних феномена (преврати, ратови, тероризам, друштвени сукоби) вешто слаже глобални мозаик међународне политике. Било би добро када би се нашао неки српски издавач који би ово дело превео и омогућио нашој читалачкој

публици да се још боље упозна са концептима и схватањима Наталије Нарочнице.